כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת וארא ■ כ"ג טבת ה'תשע"ח ■ 10.01.2018 ■ גליון מס' 461

תפוצה לכל קהילות ישראל

משה ואהרן

/ הרב יעקב הלוי פילבר

מאז נולדו האחים הראשונים קין והבל לא פסקה הקנאה והשנאה בין אחים, כך אצל ישמעאל ויצחק, כך אצל יעקב ועשו וכך אצל יוסף ואחיו. אצל קין והבל הגיעו הדברים לידי שפיכות דמים בפועל, אך סכנת רצח־אח היתה קרובה גם אצל שאר האחים. אצל יצחק וישמעאל היה ניסיון של ישמעאל להמית את יצחק שהיה יורה בו חצים (עיין רש"י בראשית כא ט), אצל עשו נאמר במפורש: "ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי" (שם כז מא), וגם אחי יוסף אמרו איש אל אחיו: "ועתה לכו ונהרגהו ונשליכהו באחת הבורות ואמרנו חיה רעה אכלתהו". יוצאים מן הכלל ביחסי האחווה היו משה ואהרן שחיו בהרמוניה שלימה תוך הערכה וכיבוד הדדי. וכך מתאר המדרש (תנחומא, שמות כז) את יחסי השנים: "'מי יתנך כאח לי' (שה"ש ח) באיזה אח? כמשה ואהרן שנאמר: 'הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד' (תהלים קלג) שהיו אוהבין ומחבבין זה את זה, שבשעה שנטל משה את המלכות ואהרן את הכהונה לא שנאו זה את זה אלא היו שמחים זה בגדולת זה וזה בגדולת זה, תדע לך שבשעה שאמר הקב"ה למשה שילך בשליחותו אצל פרעה ואמר לו: 'שלח נא ביד תשלח', אתה סבור שמא עיכב משה שלא רצה לילך? אינו כן, אלא כמכבד לאהרן. אמר משה עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא להם במצרים שמונים שנה ועכשיו אני נכנס בתחומו של אחי ויהא מיצר, לכך לא היה רוצה לילך. אמר לו הקב"ה למשה: לא איכפת לאהרן בדבר זה, לא די שאינו מיצר אלא עוד שמח, תדע לך שאמר לו: 'וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו', אינו אומר 'ושמח בפיו' או 'ושמח בלבד', אלא ושמח בלבו. כיון שאמר לו כך קבל עליו לילך. מיד נגלה הקב"ה על אהרן ואמר לו: לך לקראת משה, הוי מי יתנך כאח לי, כמשה ואהרן".

משה ואהרן שקולים זה כזה (ב"ר א טו) ואעפ"כ ההרמוניה שבין השנים לא היתה מפני שהיו דומים זה לזה, אלא אדרבא הם היו שונים זה מזה בתכונותיהם. על הכתוב (תהלים פה יא): "חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו" דרשו במדרש (שמ"ר ה): "'חסד' זה אהרן שנאמר: 'וללוי אמר, תומיך ואוריך לאיש חסידך'. 'ואמת' זה משה שנאמר: 'לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא', הוי: 'חסד ואמת נפגשו. 'צדק' זה משה שנאמר: 'צדקת ה' עשה', 'ושלום' זה אהרן שנאמר: 'בשלום ובמישור הלך אתי', 'נשקו' - וישק לו'." הבדלי התכונות הללו הן הסיבה להתנהגות של כל אחד מהם: "משה היה אומר: יקוב הדין את ההר, אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום ומשים שלום בין אדם לחברו, שנאמר: 'תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון'." (סנהדרין ז ב). ופרש"י (שם): "ורודף שלום - כיון שהיה שומע מחלוקת ביניהם, קודם שיבואו לפניו לדין היה רודף אחריהן ומטיל שלום ביניהם". דווקא מפני הבדלי התכונות היו משה ואהרן משלימים זה את זה, משה היה דן את ישראל ומוכיח אותם, "היה כמלך יושב על כסאו והכל עומדין עליו" (מכילתא, יתרו א). אבל יחד עם זאת "משה רבנו אוהב ישראל היה" (מנחות סה א) כפי שראינו במלחמת עמלק כשהיו ידי משה כבדים לקחו אבן ושמו תחתיו ומשה ישב עליהם ופרש"י: "ולא ישב לו על כר וכסת, אמר: ישראל שרויין בצער אף אני אהיה עמהם בצער". ודווקא משום אהבתו לישראל הנהיג אותם במידת הדין, כדי שהחברה היהודית תתנהג בצדק. אבל חברה שמנהיגים אותה רק במידת הדין עלולה להיחרב כמו שאמרו חז"ל (ב"מ ל ב): "לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין". על כן היה צריך להנהגת הפשרה של אהרן שתשלים את הנהגתו של משה. ועל כך אמרו בגמרא (ר"ה סה ב): "אין לך מומחה לרבים בישראל יותר ממשה רבינו, ואמר לו הקב"ה עד שיהיה אהרן אתך". ■

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שוויית חורף
בימים אלה ישנם הצמים צום שובבי"ם ת"ת. את מי מחייבים הצומות הללו, מי תיקן אותם ולצורך מה תיקנו אותם?...
המשך בעמי 2

ויהי הגשם על הארץ
שמחת תורה. כל המתפללים רקדו ושמחו בהקפות לכבוד התורה הקדושה, עלו לתורה בזה אחר זה והקשיבו בשמחה...
המשך בעמי 2

חנוך לנער על פי דרכו - חינוכו על פי מזלו ונטיית ליבו
ישנם הורים החשים בעלות טוטאלית על ילדיהם. אחד הסיפטומים לכך הוא שההורים מנסים לעצב את ילדיהם...
המשך בעמי 4

מדוע מכת שחין נעשתה על ידי משה רבינו והרי היתה לו הנאה מן הנחלים בבית פרעה?
בפרשתנו פרשת וארא כתוב, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן קחו לכם מלוא חופניכם פיח כבשן וזרקו משה השמימה לעיני פרעה...
המשך בעמי 5

סיפור לשבת
היתום בעל לב הזהב
ילד חינני ומסור למשפחתו היה ועלוול [זאב], המלמדים בחיידר ראדומסק בסוסונוביץ שבגליציה הדגישו את טוב ליבו של הילד...
המשך בעמי 6

שביבים
■ איי הערבות
■ לא מחלקים את ירושלים!
המשך בעמי 7

שו"ת חורף הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלת אביצור גולדרינג, פרדס חנה: בימים אלה ישנם הצמים צום שובבי"ם ת"ת [שמות וארא בא וגו']. את מי מחייבים הצומות הללו, מי תיקן אותם ולצורך מה תיקנו אותם?

תשובה: בספרי ההלכה מובא מנהג זה בלבוש (לרבי מרדכי יפה) אורח חיים סימן תרפ"ה ושם כותב שיש נוהגים בשנת **העיבור** (שנה מעוברת) להתענות בכל יום ה' מפרשות שובבי"ם ת"ת (שמות וארא בא בשלח יתרו משפטים תרומה תצוה, והצום הראשון הוא ביום ה' שקודם פרשת שמות) ומביא ב' טעמים לתעניות אלו:

1) כיוון שבשנה מעוברת יש זמן רב (יותר מחצי שנה) בין תעניות בה"ב (שני חמישי ושני) שאחרי סוכות לתעניות בה"ב שאחרי פסח, משום כך תיקנו תעניות אלו לכפרה לעם ישראל[א].

2) מכיוון שראו קדמונינו שהנשים המעוברות היו עלולות להפיל עובריהם בשנים המעוברות, לכן תקנו להתענות ח' תעניות כנגד כל ב' וה' של חודש העיבור (ימי שני וחמישי בחודש אדר ב') כדי שהנשים המעוברות לא יפילו, והוסיף וכתב הלבוש דלפי טעם זה מובן מדוע תעניות אלו מתחילות בפרשת שמות ,שבפרשה הזו מסופר על פרייתן ורבייתן של עם ישראל וכמאמר הכתוב 'ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד', ולכך מתפללים שגם עתה יפרו וירבו ולא יפילו.

וה'באר היטב'[ב] לאחר שהביא דברי הלבוש הוסיף להביא את דברי האר"י ז"ל, שימים אלו מסוגלים (גם בשנה שאינה מעוברת) לתיקון עוון קרי יותר מכל השנה למתענים בהם ומשום כך הם מתחילים מפרשת שמות שאז נתקן הקרי של האדם הראשון ונגמר בפרשת 'כי תקנה עבד עברי',[ג] ומבואר שבשנה שאינה מעוברת, תקופה זו היא רק בפרשות 'שובבי"ם' ולא מתארכת גם לפרשות תרומה ותצוה כבשנה מעוברת.

ומשום כך במרוצת הדורות נהגו חלק מקהילות ישראל להתענות בימים אלו, ויש בכך כמה וכמה מנהגים במספר התעניות. יש שהמירו את התענית לתענית דיבור, ויש שלא התענו כלל אלא תיקנו תקנות מיוחדות של חיזוק בלימוד התורה[ד].

ומבואר בספרים שמכיוון שבימים אלו עם ישראל יצא ממ"ט שערי טומאה למ"ט שערי טהרה, ימים אלו חשובים לשינון וללימוד הלכות טהרת המשפחה (לנשואים) ונהגו בהרבה מקומות לקבוע שיעורים בעניינים אלו בימים אלו.

א - על תעניות בה"ב עיין שולחן ערוך או"ח סימן תצ"ב.
ב - אורח חיים סימן תרפ"ה
ג - להבנת העניין עיין בדברי האריז"ל בספר 'פרי עץ חיים' שער היחודים פרק ד' מענף ג', ובשער רוה"ק דף כ"ג תיקון כ"ז.
ד - וע"ע בשו"ת 'דברי יציב' אה"ע סימן מ"א.

וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ

/ הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א

שמחת תורה. כל המתפללים רקדו ושמחו בהקפות לכבוד התורה הקדושה, עלו לתורה בזה אחר זה והקשיבו בשמחה לקריאת סיום התורה ותחילת קריאת פרשת בראשית וכעת כולם נעמדים לתפילת הגשם.

"השנה קשה לי לכוון כהלכה ב"תפילת גשם", שמעתי את מאן דהוא אומר לשכנו לספסל. "מאז הוספת הבניה שהוספנו בדירתנו לפני שנתיים, יש לנו נזילות מהגג בכל פעם שיורדים גשמים"...

"גם אצלנו המצב דומה", אומר חברו באנחה, "ובכלל, קשה לי להוציא את הילדים לגנים ולחיידרים, כשכל המדרכות והכבישים מוצפים במים".

"היום יש התפלת מים. המדינה משקיעה כסף רב בהתפלת המים ואנו כבר לא נצרכים לגשם כמו בימים עברו. בכל מקרה של בצורת, אפשר לייבא מים מתורכיה"...

אמרות כגון דא לא החלו בימינו אנו. כבר בזמן בית המקדש, עמד הכהן הגדול בתפילה לנורא עלילה ית"ש, ביום הקדוש ביותר בשנה, יום הכיפורים, במקום הקדוש ביותר, קודש הקודשים, וביקש שהקב"ה לא ימנע את הגשמים בגלל תפילתם של עוברי דרכים, המצטערים מירידת הגשמים, המפריעים להם לנוע בדרכם בבטחה ובנחת.

האם יש מקום אמיתי למחשבות כאלו?

חז"ל אומרים שגדול יום ירידת הגשמים כיום תחיית המתים וכיום בו נברא העולם. אך לכאורה, ישנם יהודים שהגשמים אינם משמחים אותם. הם מפריעים להם. אותם יהודים נאלצים להתמודד בשעת בוקר לחוצה עם מספר זאטוטים נצרכי מעילים, מטריות, צעיפים וכובעים. אין ספק שקשה לצעוד כשמטרייתך בידך הימנית ואילו בידך השמאלית אוחז אתה בעגלת תאומים מכוסה בניילון ועליה יושב זאטוט נוסף. הרטיבות והמים החודרים לדירה אינם נוחים כלל ועיקר, בלשון המעטה. אם כן, לשמחה מה זו עושה? הלא מבחינת "הולכי דרכים" שבכל דור, כל דור וניסיונותיו, הגשם איננו דבר מרנין לב. הלא כן?

נמשיל את התשובה במשל.

משל לאדם לא מוכר דיו, שהחליט ביום מן הימים להראות בפומבי, לעיני כולם, את כוחו ועוצמתו האדירה. הוא תכנן מופע ראווה נדיר ביופיו ובעוצמתו ובו התכונן להראות מי הוא, מה כוחו וגבורתו. מיליוני אנשים, נשים וטף, בכל רחבי תבל, התאספו כדי לראות במה המדובר, ואכן, אותו אדם הצליח להפגין כישורים נדירים בכל קנה מידה, שאיש לא יכול להתחרות עימם. היה זה מפגן

מרהיב ועוצמתי, שכל רואיו הביעו התפעלות והשתאות. "אין כמוהו!", אמרו כולם בהתרגשות ועצרו את נשימתם אל מול מופע הפלאים האדיר, שיצר אותו אדם. "אין כמותו בכוח ובגבורה!", הסכימו כולם, נאלמו דום למול היצירה היחודית שיצר אותו אדם, אל מול עיניהם.

כולם, חוץ מבנו היחיד של אותו אדם.

בנו היחיד של היוצר הנעלה, אדיר הכוח, שהפגין כעת ברבים את יכולותיו ועוצמותיו, לא רצה שאביו יוכיח ברבים את כישוריו, משום שמופע הפלאים של אביו יגרום לו לאי נוחות בשעה שייקח בבוקר את ילדיו למוסדות החינוך, ואולי אף יגרום לו לנזילה מסוימת בתקרת דירתו...

בוודאי כולנו מבינים שמדובר בבן שוטה וגס רוח, שמעדיף את הנוחות הרגעית והזוטרה שלו על פני הכרתו והאדרתו של אביו הגדול בפני כל יושבי תבל. כל בן ירצה שאביו יראה לעיני כל את כישוריו האדירים, גם על חשבון קשיים אישיים בהליכתו בדרך או בעת נסיעותיו עם ילדיו.

אבינו מלכנו יתברך מגלה את הדר גאונו, עוצמתו האדירה וכוחו העצום, בכל יום של ירידת גשמים. אבינו אוהבינו מעלה מופע ראווה נדיר בחוזקו ואנו רוצים לבטל את מופע הגבורה הנורא הזה, רק משום שקשה לנו להוביל את הקטנטנים לגן ולתלמוד תורה או רק בגלל שיש לנו נזילה מסוימת בדירה?!

בז' בחשוון אנו מתחילים לבקש בתפילת שמונה עשרה "ותן טל ומטר לברכה". אנו משבחים את הבורא יתברך ב"גבורות גשמים", משום שהקב"ה מביע בפנינו את עוצמת גבורתו האדירה בירידת הגשמים. אחד השבחים החוזרים שוב ושוב על ה' יתברך, בתפילותינו, בתנ"ך ובחז"ל, הוא היותו משיב הרוח ומוריד הגשם. מדוע?

משום שמדובר ביצירה מעוררת השתאות, בעוצמתה וגבורתה, תיחכומה וכוחה האדיר.

כמה מים מתרוממים לשחקים? מה מתרחש בעננים, כדי שהגשמים יירדו אלינו?

כמויות המים הנישאות באוויר בתוך העננים הן עצומות. ענן קטן נושא עימו מיליוני ליטרים של מים. בכל שנייה, מתרחשות בתוך העננים מיליארדי התנגשויות בין טיפות הענן הקטנטנות, בעת שהן נישאות בזרמי האוויר. לאחר מספר גדול של התנגשויות והתלכדויות, עם טיפות אחרות, הטיפה מגיעה לגודל של מילימטר בערך, ואז היא צונחת ארצה, ויכולה להגיע עד הקרקע כטיפת גשם. בענן הממטיר גשם צונחות בבת-אחת מיליארדי טיפות והן יוצרות שטף של גשם סוחף.

מה הכוונה?

הגשם נוצר מהתעבות אדי מים לטיפות מים מיקרוסקופיות ולאחר מכן הן מתלכדות לטיפות גדולות יותר, כשהטיפות כבדות מספיק כדי ליפול ארצה. הלחות מתאדה מהאוקיינוסים ומהימים, מתעבה ויוצרת עננים, ונופלת שוב חזרה לכדור הארץ כמשקעים, ולבסוף חוזרת לאוקיינוסים ולימים דרך נחלים ונהרות, ומתחילה שוב, בהוראת יוצר וממציא הכל, את המחזור מחדש.

שכבות האוויר הקרובות לקרקע מתמלאות אדי מים שמקורם, בין היתר, בים וביערות. שכבות האוויר רוויות הלחות עולות מעלה עד שכבת האינוורסיה. (הסבר: בשכבות האטמוספירה הנמוכות, עד לגובה של 10 ק"מ בערך, טמפרטורת האוויר יורדת ומתקררת ככל שעולים בגובה. הדבר נובע בעיקר עקב התרחקות מקרקע כדור הארץ שמתחממת מקרינת השמש, וכן מפליטת קרינה ארוכת גל מכדור הארץ. שכבת אוויר חמה מעל שכבת אוויר קרה היא מצב "היפוך", אינוורסיה).

כתוצאה מעליית האוויר למעלה והתלכדות הטיפות עם גרעיני התעבות, האוויר מתקרר וכך אדי המים מתעבים ונוצרים עננים. בהמשך אוויר זז בתוך ענן וגורם לטיפות מים קטנטנות להתלכד אל טיפות אחרות עד שטיפות המים נעשות גדולות וכבדות מספיק כדי שיוכלו לרדת מן הענן ואז נוצר הגשם.

כדי שטיפת מים תעזוב את הענן ויתחיל לרדת גשם, הטיפה צריכה להיות בגודל מינימלי של כ-1 מ"מ. מהירות נפילת הטיפות יכולה להגיע עד ל-7.6 מטר בשנייה. בהתחלה הטיפות גדלות על ידי איסוף הלחות עד שהן מגיעות לגודל של כ-20 אלפיות המילימטר, אך אין זו הדרך היחידה שבה נוצרת הטיפה. אילו היה זה התהליך היחיד, היו עוברים ימים עד שתיווצר טיפה אחת. כאשר טיפות מזעריות נוצרות, הן מתנגשות בינן לבין עצמן בענן ויוצרות טיפה גדולה יותר. הטיפה הזו מתחילה ליפול כלפי מטה והיא "אוספת" יחד איתה טיפות נוספות, וכך נוצרת טיפה גדולה יותר ויותר.

בכל ענן גשם ישנם עשרות אלפי מילארדי טיפות ענן, להבדיל מטיפות גשם, הצריכים להתאגד. כל טיפה צריכה 'גרעין התעבות' - חלקיקי חומרים כמו אבק, חלקיקים העולים מהשריפות, חלקיקי גז מהעצים וכדו' באויר, באוויר מעל האוקיינוסים והימים, לעומת זאת, ריכוז האירוסולים - כך הם נקראים, גרעינים אלו, נמוך יחסית , והם מורכבים בעיקר ממלח, הנוצר מההתאדות של מי הים, שיאגד סביבו את האדים הרבים סביבו, ומאז שמתחיל ללכד סביבו אדים, הוא גודל פי 1000 כדי שיוכל לרדת, מחמת כובדו. הוא אוסף בתוכו, כמליון טיפות ענן, להבדיל מטיפת גשם. שלולי ה'גרעינים' הללו, הם ימשיכו לרחף באויר.

אי אפשר להגיע לגשם רק על ידי התעבות. בתחילת התהליך לפיזור החומר יש חלק משמעותי בגידול הטיפה, אולם לאחר גדילתה, בגלל יחס שטח פנים לנפח, תרומתה קטנה (כך למשל, יחלפו 44 שעות עד ליצירת של טיפה בת קוטר של 0.1 מ"מ). יש צורך בהתנגשויות בין טיפות המים והתלכדות ביניהן - תהליך זה משמעותי יותר לאחר עשרות דקות. מידת ההתנגשות תלויה במהירות של הטיפה. כאשר טיפונות המים מתחת לטיפת המים המתגבשת קטנות מדי, הן לא מתאחדות עם הטיפה אלא עוקפות עם האוויר, מחמת תנע נמוך. אם הטיפות באותו גודל, הן במהירות דומה ולכן אין התנגשות.

מדובר בתהליך נורא הוד, מורכב ביותר, שכל כולו אומר: אלוקות!!

חנוך לנער על פי דרכו - חינוכו על פי מזלו ונטיית ליבו

/ הרה"ג ר' אליעזר הכהן פישר שליט"א, בית וגן - ירושלים

ישנם הורים החשים בעלות טוטאלית על ילדיהם. אחד הסיפטומים לכך הוא שההורים מנסים לעצב את ילדיהם בדרך הטובה והמתאימה לאופיים ותכונותיהם של ההורים עצמם. אם האב מסוגל לשבת 7 שעות על כסא אחד וללמוד בהתמדה, הוא בטוח שבנו גם מסוגל לכך. אם האבא ניחן במידת הפזרנות, הוא אינו מבין מדוע בנו שומר באדיקות על כספי הדמי-כיס שלו ולא מסוגל להוציא אותו ואם האב וותרן מטבעו, הוא אינו מוכן לקבל שבנו ניחון במידת העקשנות.

אם אני "אדון" על הילדים שלי- אני רוצה שהם יהיו כמוני, שיהיו "אני" בהעתקה, "אני" בפורמט קטן...

זאת טעות, טעות נפוצה והרסנית.

מדברי קדמונינו נראה שכל אדם נברא לפי מזל מסוים, דבר הגורם ליציקת אופי ותוכנות מסוימות, המשתנות מאיש לרעהו. כדי לחנך את הילדים כדבעי, עלינו להכיר קודם כל את סגנון תכונותיהם ואופיים המאד-אישי, וכך נוכל לנתב אותם לדרכים טובות, המגיעות דווקא מתוך אופיים המיוחד, אותם קיבלו מהבורא יתברך ביום לידתם.

הגר"א בביאורו לספר משלי (כב, ו) כותב שתכונות האדם נקבעות לפי מזלו ולא ניתן לשנותן כלל. אמנם, למרות שאי אפשר לשנות את התכונות, אך אפשר לכוונן לבחירה טובה או רעה.

וכך כותב הגר"א ז"ל על הפסוק **"חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ גַּם כִּי יַזְקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה"**: "חנוך גו' כשהוא עוד נער ואז גם כשיזקין לא יסור, והעניין כי האדם אי אפשר לו לשבור דרכו, כלומר מזלו שנולד בו, כמ"ש[1] האי מאן דבצדק יהיה גבר צדקן כו'. וכשנולד במזל רע אז ע"ז ניתנה הבחירה ביד האדם שיוכל לאחוז במזלו לאיזה דבר שירצה להיות או צדיק או רשע או בינוני, וכמ"ש במסכת שבת האי מאן דבמאדים יהיה שופך דמים, אמר רב אשי או מהולא או טבחה או ליסטים. וזכר אלו הג' והוא לפי שמזלו מורה שיהיה שופך דמים, אך בבחירתו יוכל לבחור באלו הג' או מהולא והוא צדיק שעושה מצות עשה, או טבחא הוא בינוני, או ליסטים והוא רשע שופך דמים כמשמעו".

הגר"א מוסיף ומטעים שחז"ל בחרו דוקא בשלש דוגמאות אלו, של מוהל, טבח ורוצח, כדי להמחיש לנו שלמרות שהאדם נולד במזל רע, כמו הנולד במזל מאדים שתכונתו מכריחה אותו להיות שופך דמים, יכול הוא לבחור להיות צדיק- להיות מוהל המקיים מצות עשה של ברית מילה; להיות בינוני- טבח, או להיות רשע ולהיות גנב ורוצח. והנה תכונת מזלו חייבתו להיות שופך דמים, אך הוא בחר האם להשתמש בתכונה זו להיות צדיק, בינוני או רשע[2].

ממשיך הגר"א ז"ל וכותב: "זה שאמרו[3] "שאול באחת ולא עלתה לו, דוד בשתים ועלתה לו". והעניין הוא כי בדוד נאמר[4] "והוא אדמוני" והוא במאדים. ולכך טעה עליו שמואל בעת ראה קלסתר פניו. והוא העביר מדותיו בכל ואף שאלו השתיים לא העביר, מכל מקום עלתה לו, כמו שאמרו[5] "כל המעביר על מדותיו וכו'", ודוד כבר הרבה צדק להעביר על מדותיו, משא"כ שאול שנאמר[6] "בן שנה שאול כו'", כבן שנה שלא טעם טעם חטא[7] והוא העביר מדתו הטובה לרע בדבר אחד, ולכן אף באחד לא עלתה לו".

חז"ל[8] מספרים שכאשר הגיע דוד לפני שמואל הנביא, כדי שימשחנו למלך, ראה שמואל שדוד הוא אדמוני- "אדמוני, אמר רבי אבא בר כהנא כאלו שופך דמים, וכיון שראה שמואל את דוד אדמוני, דכתיב "וישלח ויביאהו והוא אדמוני, נתיירא ואמר אף זה שופך דמים כעשו[9]. אמר לו הקדוש ברוך הוא: 'עם יפה עינים', עשו מדעת עצמו הוא הורג, אבל זה מדעת סנהדרין הוא הורג".

על פי מזל לידתו של דוד, שנולד במאדים, היתה בו תכונה לשפוך דם. אך דוד השתמש בתכונותיו הטבעיות לטובה וניצל את תקיפותו למלחמה נגד אויבי ה'. לפיכך זכה דוד שלמרות שחטא בשתים, אך עלתה לו. היינו שנענש, אך לא הפסיד על ידי חטאיו את המלוכה לו ולזרעו. אך שאול המלך נולד מכח מזלו עם תכונה טבעית של מידת הענוה, אך הוא בחר להשתמש בענוותנותו הטבעית לרעה ולא עמד איתן נגד רצון העם, ולכן נענש בכך שהמלוכה ניטלה ממנו ועברה לדוד.

לאור זאת מבאר הגר"א כך את דברי הפסוק: "וזה שנאמר חנוך לנער על פי דרכו, לפי דרך מזלו וטבעו כן תחנכהו לעשות מצות, ואז גם כשיזקין לא יסור ממנה, אבל כאשר תעבירהו על מזלו עתה ישמע לך מיראתו אותך, אבל אח"כ בעת יוסר עולך מעל צוארו יסור מזה, כי אי אפשר לו לשבר מזלו", עכ"ל.

הגר"א מסביר שכל אדם נולד עם תכונות טבעיות הטמונות בו לפי כח מזל לידתו, ועל המחנך להכיר ולהבין את תכונותיו המיוחדות של הנער, איתן נולד ע"פ מזלו, ולחנכו בכך שינתב את תכונותיו לטובה, ואז גם כשהנער יתבגר ויזקין, ימשיך הוא להשתמש בתכונותיו לאפיקים חיובים. אך מחנך (שאינו מכיר בכך שלא ניתן לשנות את תכונות הנער, שנטבעו בדמו ובלבבו ע"פ מזל לידתו, אלא רק לנתבם לאפיקים טובים) שינסה לשבור את תכונות הנער ולעוקרם ממנו, אולי יצליח הוא בכך כעת, באופן זמני, בזמן שהנער מחויב לציית לו מתוך פחד ויראה, אך כשיוסר עול המחנך מכתפי הנער, ישוב הוא לתכונותיו המולדות ויתכן שישתמש בהן לרעה.

יש בנותן טעם להוסיף כאן את דברי מהר"ע פיג'ו ז"ל, בעל ה'גדולי תרומה', בספרו בינה לעיתים (ח"ב, דרוש להספד), הכותב כך:

"יש עוד מין אחר מן ההתנגדות והוא פנימי מהטבע וההמזגה הטבעית, אשר כפי איכותה תטה את האדם לאיזה פחיתות ותרחיקהו מן המעלה והשלמות והוא ינצח ויתקומם על טבעו. **ומזה המין היה שלמות אדוננו המלך דוד ע"ה, כי להיותו אדמוני יפה עינים היתה בלי ספק נטייתו האדומית להיות שופך דם**

בעל חמה ונוקם ונוטר, ועם כל זה היה גובר בשכלו על כל אלה לבלתי הנקם ולשפוך דם אלא באויבי ה'. ועם היות שאול ע"ה רודפו עד מות, והיה מסור בידו להנקם ממנו, כבש את כעסו ונתקומם על טבעו, כי שם יראת ה' על פניו. כפי שסיפרה הנבואה שניבא אבישי אל דוד: סגר אלהים היום את אויבך בידך ועתה אכנו בחנית ובארץ פעם אחת ולא אשנה לו, ויאמר דוד אל אבישי אל תשחיתהו כי מי שלח ידו במשיח ה' ונקה, ויאמר דוד חי ה' כי אם ה' יגפנו או יומו יבא ומת או במלחמה ירד ונספה, חלילה לי מה' משלוח ידי במשיח ה' וגו' (ש"א כו ט יא)", עכ"ל[10].

1 - שבת קנו, א.
2 - וכ"כ המהרש"א.
3 - יומא כב, ב.
4 - שמואל א טז, יב.
5 - יומא כג, א.
6 - שמואל א יג, א.
7 - יומא כב, ב.
8 - בראשית רבה סג, ח.
9 - שנאמר בו 'ויצא הראשון אדמוני' (בראשית כה, כה).
10 - וכן כתב מהר"י סקילי זי"ע בספרו תורת המנחה (דרשה כג): "בנת לרעי מרחוק, ידעת רוע טבעי וזדון לבי דכתיב (שמואל א טז יב) והוא אדמוני, ואמרו רז"ל כשראה שמואל את דוד שהוא אדמוני נזדעזע כל גופו וחרד ופחד. והשם ית' בראו כך להיות אכזרי לנקום נקמת ה' מאויביו והיינו דכתיב מרחוק, בשביל רחקיך ביניתני וכוננתני לטבע זה", עכ"ל ועיש"ע.

מדוע מכת שחין נעשתה על ידי משה רבינו והרי היתה לו הנאה מן הגחלים בבית פרעה?

/ הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשתנו פרשת וארא כתוב, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן קחו לכם מלוא חופניכם פיח כבשן וזרקו משה השמימה לעיני פרעה. (שמות ט', ח')

בקובץ "עץ חיים" (קובץ ג', עמוד שפ"ד), העיר הרה"ג חיים מייזליש שליט"א, וז"ל: ידוע מה שאמרו חז"ל (שמו"ר ט', י') שלכן לא נעשו מכת דם וצפרדע על ידי משה, כי היה לו טובת הנאה מהמים כשהיה מונח בתיבה ושמרוהו מן הטביעה. [ומכת כינים לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, (רש"י שמות ח', י"ב)], וכתבו המפרשים, כי הטבע בעצמו אינו חפץ בהשתנות ענייניו, לכן אין מן הראוי לעשות בו שפטים (עיין אשד הנחלים). ולפי זה קשה הא דמצינו במדרש רבה (שמות י"א, ה') גבי מכת שחין, שזרקו משה ואהרן פיח הכבשן לשמים, והגיע עד הכיסא הכבוד, והקב"ה פיזרם על כל ארץ מצרים, שהוא גם כן נגד הטבע, והלא כשנתגדל משה בבית פרעה ניצל על ידי הגחלים, אחר שמלאך גבריאל דחף ידו כדי שיטלן, כידוע מהמדרש (שמו"ר א', כ"ו), וצ"ע. עכ"ד.

ובס"ד נביא כמה תירוצים.

א במכת שחין לא הייתה מכה על הגחלים

הג"ר טוביה הלוי שולזינגר שליט"א, רב ואב"ד קרית אתא, תירץ (בקובץ הנ"ל גליון ה' עמוד שפ"ג אות ו') וז"ל: דבמכת דם לקה המים שנהפכו לדם, ובצפרדע לקתה הארץ, וכן כינים שהארץ לקתה, אבל במכת שחין מלא פיח כבשן הלך בכל ארץ מצרים, אך לא היה מכה על כל הגחלים. (עכ"ד).

ב מכת שחין הייתה על ידי הקב"ה

ידידי הג"ר יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א, מח"ס "מרי"ח ניחוח", ושא"ס, תירץ עפ"י מה שכתב בפירוש התוספות על התורה, על הפסוק "וזרקו משה השמימה", וז"ל: מכה זו הייתה ע"י שלשתן, הקב"ה משה ואהרן. אהרן סייע לו שמילא חופניו מפיח הכבשן ונתנו ביד משה, ומשה זרקו, והקב"ה נהג הפיח בכל ארץ מצרים. וכו'. עכ"ל.

ועל פי זה יש לתרץ קושייתו שמכין שמכה זו הייתה על ידי הקב"ה אהרן ומשה, ומשה לא עשה בה את עיקר פעולת המכה, אלא הקב"ה עשה עיקר המכה, שפיזר את הפיח, אם כן אין כאן חוסר הכרת הטוב כלפי הגחלים שהצילו אותו. (עכ"ד).

ג מכת שחין הייתה על ידי אבק

ידידי הג"ר יוסף חיים אוהב ציון שליט"א, מח"ס "מאי חנוכה", ושא"ס, תירץ על פי דברי הרמב"ן (שמות ט', ט') שכתב שמכת השחין היה ע"י אבק, שנכנס ע"י הרוח, ואבק שירד על האדם ועל הבהמה מעלה בהן שחין כי היה חם ושורף. ואם כן לפי דבריו לא היה כאן כלל גחלים, רק אבק, והיינו דודאי המכה נוצרה מפיח, אבל הייתה על ידי שינוי לאבק, ולכן אין זה דומה למכת דם ולמכת צפרדע וכינים. (עכ"ד).

ד חילוק בין הכאה לזריקה

לענ"ד נראה ליישב בס"ד דשאני מכת דם וצפרדע וכינים, ששם היה צריך משה להכות על העפר והמים וזה גנאי גדול, ולא ראוי לעשות כך, מאחר שהיה לו מהם טובת הנאה, ומשא"כ במכת שחין זרק משה פיח הכבשן לשמים, ואינו גנאי כל כך כיון שלא היכה את פיח הכבשן, אלא זרקו למעלה, וטבע העשן שעולה תמיד למעלה, ולכן לא הוי גנאי.

ה הגחלים לא עשו לו טובה ישירות

עוד נראה לתרץ בס"ד דבמים ועפר היה ממש טובה מהם למשה, ומשא"כ בגחלים לא היה לו טובה ישירות בגלל הגחלים, דאדרבה משה רצה לקחת הזהב, ולא הגחלים, ורק גבריאל דחפו שיקח הגחלת, ונמצא שצריך לשמור הכרת הטוב לגבריאל, ולא לגחלים.

מהגחלים היה לו גם נזק

עוד נראה לענ"ד ליישב בס"ד שמעפר והמים היה רק טובה למשה, בשעה שנהנה מהם, ולא היה לו נזק כלל מהם, לכן היה צריך לשמור להם הכרת הטוב, אפילו כשצריך להכות המצריים, ומשא"כ מהגחלים אף שהיה לו טובה, מכל מקום גם קיבל מהם כוויה טובה, עד שנכווה לשונו (כמבואר במדרש שם), ולכן לא היה צריך לשמור לגחלים כל כך הכרת הטוב, במקום שעושה סך הכל לצורך הכאת המצריים.

סיפור לשבת

היתום בעל לב הזהב

/ הרה"ח ר' יצחק ברבר הי"ו

ילד חינני ומסור למשפחתו היה ועלוול [זאב], המלמדים בחיידר ראדומסק בסוסונוביץ שבגליציה הדגישו את טוב ליבו של הילד, שתמיד שאף להעניק ולתת לזולת. את עצמו שכח לגמרי. ימי נעוריו עברו עליו בטוב ובנעימים, ילד עליז ושמח ככל הילדים בני גילו, ולפתע ביום בהיר בהיותו בן חמש עשרה שנה חשך עליו עולמו. באופן פתאומי נפטר עליו אביו כשהוא מותיר אחריו את אימו האלמנה שבורה ורצוצה מהאסון שניתך על ראשה, ותשעה ילדים יתומים. עם תום ה"שבעה" ניגש ועלוול אל אימו שבכתה הכיצד ומהיכן תכלכל את ילדיה היתומים? הוא עודד את רוחה והבטיח לה שכבר מהיום הוא ייצא לעבודה, והכסף שירוויח יילך לכלכלת הבית ולחתן את הילדים בבוא הזמן בכבוד. ניגבה האם את דמעותיה, ליטפה את בנה האהוב ושאלה: "וכי מדומיין הינך? אין לך שום מקצוע ביד, מה בדיוק תעשה כדי שייכנס כסף?" ועלוול קם ויצא את הבית. לפנות ערב שב עייף ומותש, אך בידו היה סכום כסף די מכובד אותו הגיש לאימו. לשאלתה מנין הכסף השיב: "סחבתי חבילות לאיזה עגלון וזה היה שכרי". יום יום היה יוצא מהבית בבוקר ושב בערב עם שכר עמלו בידו. אט אט החל להיכנס לעולם העסקים. הוא היה רוכש סטוקים גדולים של שאריות בדים ממפעלים גדולים ומוכר אותם למפעלים קטנים שהיו זקוקים לבדים שכאלה. ההצלחה האירה לו פנים והוא עשה חיל בעסקיו. כשהיה בן שמונה עשרה שנה טס לגרמניה לסגור עסקאות בתחום הבדים, אותם רכש והביא למחסניו שבפולין ומכאן שיווקם לכל דורש. כאמור כל הכסף הלך לאימו ובעזרתו החזיקה את הבית וחסכה כסף רב לחתן את ילדיה. שנה רדפה שנה, הבת הראשונה התחתנה ולאחריה השניה, השלישית וכן הלאה. כבר נולדו נכדים ונכדות. ועלוול שקוע במסחרו, לא מפסיק מלהגדיל את העסק, ועל עצמו לא חשב כלל. "שיתחתנו כולם, אח"כ אדאג לעצמי, אם אתחתן עכשיו, לא אוכל לדאוג לשני הילדים שעדיין נותרו בבית" אמר. חלפו עוד שנים, הנכד הראשון כבר חגג את בר המצווה. הלחצים על ועלוול גברו, הרבה סנטו בו בלעג וקינטרו אותו:"ועלוול, ועלוול, מה ייצא ממך? בחור בן עשרים ושמונה, מי ייקח אותך? לא יישאר ממך זכר!" אך את ועלוול זה כלל לא הטריד. כל זמן שלא ישיג את מטרתו לא ישנה את מסלול חייו. המשפחה גדלה והתרחבה לתפארת,בבית נותרו עוד שני ילדים, וההבטחה שהבטיח לאימו בתום ה"שבעה" קוימה בינתיים במלואה.

ואז פרצה המלחמה הארורה, הכול נגדע ונחרב, הגרמנים יש"ו טבחו והשמידו את היהודים ללא חמלה. מיליונים עלו על המוקד, רכבות מכל אירופה דהרו עם אלפי יהודים בתוכם אל מחנות ההשמדה. ועלוול נזרק ממחנה אחד למשנהו, עבר את כל שבעת מדורי הגיהינום. פעמים רבות ראה את מלאך המוות לידו, אך אליו לא ניגש. בתום המלחמה החלו הבודדים שנותרו לחפש את קרוביהם ובני משפחתם שנותרו בחיים. לדאבון לב, מכל משפחתו הענפה נותר ועלוול בודד וגלמוד. מכל השאר לא נותר שריד ופליט. חוץ מאחות אחת גדולה הימנו שנותרה בחיים. בעלה וילדיה נספו בשואה והיא נפטרה ללא ילדים. "לא יישאר ממך זכר!"... "מי ירצה לקחת אותך?"... כך לעגו לו בני משפחתו וחבריו, אך "יושב בשמים ישחק," והוא ה"זכר" היחיד שנותר לפליטה. בגיל מאוחר יותר התחתן ונולדו לו בן ובת. לבת נולדו שנים עשר ילדים, והיא שנתנה שמות והעמידה "זכר" לכל בני המשפחה שנספו. [כותב הסיפור הוא חתנו, נכדיו הם בניי ובנותיי, והוא היה חמי.]

* * *

עוד בחייו רכש לעצמו חלקת אדמה ליום פקודה בהר המנוחות בירושלים. בגיל תשעים וארבע, בערב פסח תשנ"ב נפטר והלך לבית עולמו, זקן ושבע מרורים, ונטמן בחלקה אותה רכש שלושים שנה קודם לכן. באחת הפעמים שעליתי אל קיברו בהר המנוחות, נדהמתי ונפעמתי בראותי כמה מפליאה היא ההשגחה העליונה כשלצידו של חמי נטמן אדם בשם הרשל, ועל מצבתו נכתבו המילים: פ"נ צבי נתן [הרשל] פינקלשטיין מהאודים המוצלים משריפת יהדות פולין, בהיותו יתום פרנס את משפחתו... הקים משפחה לתפארת וצאצאיו הולכיםבדרך התורה.בצד המצבה חרוטים שמות

המשך בעמוד הבא...

אביו ז"ל,אימו, אחיו ואחיותיו הי"ד. ממש נושק למצבתו עומדת מצבת חמי ועליה נכתב: "פ"נ ר' זאב זונדל [ועלוול] ז"ל מסוסנוביץ שבפולין. בגיל צעיר התייתם מאביו, פרנס ודאג לאימו ומשפחתו, השיא בכבוד את
אחיו ואחיותיו, שתה מכוס התרעלה במחנות האימה, אוד מוצל ובודד נותר מכל משפחתו... זכה לראות דור ישרים ההולכים בדרך ה'. בצידה של המצבה חרוטים שמות אביו ז"ל, אימו וכל שמונת אחיו ואחיותיו הי"ד. כמה זהה מסלול חייהם של ועלוול והרשל פינקלשטיין ז"ל, שניהם אודים מוצלים שנותרו בחיים. שניהם פרנסו את משפחתם לאחר שהתייתמו, ושניהם זכו לראות דורות ישרים מבורכים. הפליאה יד ההשגחה העליונה שחיברה בין שניהם כשכל אחד מהם עבר מסלול זהה בחייו. ינוחו בשלום על משכבם זה לצד זה עד עת יקוצו וירננו שוכני עפר בב"א. ■

שביבים / שאול שיף

איי הערבות

ביום הילולת הרהי"ק רבי משה בן הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, חתן היהודי הקדוש זי"ע {י"ג טבת}, סיפר הרה"ג ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א כדלהלן: ידוע שרבי משה נסע במסירת נפש לארץ ישראל, וטרם עזיבתו את פולין נסע לכל צדיקי דורו. אצל הרהי"ק מרוזין זי"ע - שהפליג בשבחו מאד, ואצל מהרי"ש מבעלזא זי"ע, ואמר לו מהרי"ש דהנה אמרו חז"ל 'הנפטר מחבירו אל יפטר ממנו אלא בדבר הלכה'. לכן אומר לכם דבר תורה, בתהלים כתוב 'יוסף השם עליכם, עליכם ועל בניכם', וצ"ע מהו כפל תיבת 'עליכם'. ויובן בהקדם מש"כ בזה"ק שכפי קדושת האב והאם כך היא נשמת הבן, כי גי שותפים באדם. ולכאו' לאחר שנולד הבן שוב אין ההורים יכולים לתקן את נפש הילד, שכבר הוליד האב וכבר ילדה האם, ושותפתם כבר חקוקה בנפשו לנצח.

איך ישנו את מהות הילד לאחד שנולד? וזה שאמר הרהי"ק מסטרליסק זי"ע 'איש אמו ואביו תיראו שצריך האדם להתייראּ מחלק האב ואם שבו. ואמר השר שלום מבעלז זי"ע, שיהודי שחוזר בתשובה ושב לדביקות הבורא יתי"ש, ומתנהג בקדושה וטהרה, אזי יוכל אחי"כ לחזור ולהשפיע קדושה וטהרה אפילו בנפשות בניו ובנותיו שכבר נולדו מכבר, שגם הם ישתנו ללכת בדרכי השם. ובזה פירש 'יוסף השם עליכם', שהקבי"ה ישפיע עליכם הארת אהבת השם ויראת שמים, ועי"ז ישפיע הדבר 'עליכם ועל בניכם', זהו חידוש שמעליכם יושפע הענין גם על בניכם. ואמר לו רבי משה לעלובער, שעפ"ז מובן שנאמר 'אברהם הוליד את יצחק' גם לאחר שיצחק בנו נולד ונתגדל וכבר הוליד בנים, כי תמיד יכול האב להתעורר להתדבק בהשי"ת ולהשפיע על תולדותיו קדושה ויראת שמים.

איי בספהי"ק אמת ליעקב להרהי"ק רבי יעקב יצחק מבלענדעווו בן הרהי"ק ממוגלניצא זי"ע. בליל שבת קודש פרשת קרח הייתי אצל הרהי"ק רבי משה מלעלוב ולא שמעתי ממנו שום דברי תורה, רק בכל הסעודות בליל שבת ובשבת בבוקר וגם בסעודתא דזי"א אמר 'וקורח שפקח היה - מדי פיקח אסור להיות'. וכנודע שאמר הבעש"ט דכששומעים דיבור אמת מצדיק אמת, אפי' דיבור קצר, זה משפיע על האדם לנצח, כי הדיבור האמת פרה ורבה בנפשו של אדם, ומוליד אצלו עוד ועוד חידושי תורה ודרכי עבודת ה' האמיתיים. וביאר רבי יעקב יצחק שיהודי מוזהר שלא ללכת אחר שכלו וחכמתו שלא יפול לטעותים גדולים ולמינות ואפיקורסות, כדפרש"י 'תמים תהיה עם השם אלקיך', בפשיטות ובתמימות.

והנה דתן ואבירם היו גדולי ישראל, והיה להם אנשים המסתופפים בצלם הנקראים חסידים, וקשה שהרי ראו מה שעשו דתן ואבירם שלא כרצון ה', השאירו מן למחרתו, ויצאו בשבת ללקט, ואיך נאמר 'ותכס על עדת אבירמי' משמע שהיה לו עדה שלימה, ואיך לא עזבוהו אנשיו כשראו אותו עובר על רצון השם?

אלא ששיטת 'החסידות - הכתי של אבירם היה שצריך לחיות עם חכמות. כי התמימות אינה מחדשת כלום, וצריך לחדש דבר, וכדי לחדש נצרך החכמה. ואבירם אמר תורה לעדתו, דכיון שאמר משה רבנו שלא להשאיר מן למחרתו, וגם אמר שמי שישאיר מן יבאש וירום תולעים, וכל ישראל שומרים דברי משה יום יום ואין משאירים מן למחרתו, והם מאמינים שאם ישאירו ירום תולעים ויבאש, אך לא היה להם אות ומופת על כך. אי"כ הרי צריך לחזק את האמונה במשה רבנו, הבה נשאיר מן - לעבור עבירה לשם מצוה, להוכיח שכל מה שכתוב בתורה הוא אמת ונכון, ואז כשיבאש יהיה חיזוק באמונה במשה רבנו... וכי"כ בספהי"ק שאילו לא היו מותירים נדב ואביהו למחרתו, היו נשארים באמונה תמימה, הגם שהיה להם ניסיונות קשים, הבית היה ריק כל הלילה, שלא היו משאירים בלילה למחרתו כלום, אם התינוק היה בוכה בלילה, לא היה מה לתת לו, וכמי"ש חז"ל ויענך וירעיבך, שנתמקמקה נפשם. ולולא היה אבירם משאיר למחרת, היו הכל מתחזקים באמונה שלימה שלא להשאיר. ועתה בא אבירם ולקח את הבחירה מבני ישראל, כי הראה לכל בחוש שמי שמותיר למחרתו, וירום תולעים ויבאש, ויצאו התולעים לכל מחנה ישראל, כולם ידעו מזה, וממילא כל מי שמקיים מצות משה, כבר אינו בתמימות ופשיטות, שכבר היה הוכחה לזה ע"י דתן ואבירם.

וכן בענין השבת קודש, משה רבנו אמר שלא לצאת ללקוט ביום השביעי, שלא יהיה בו מן, יצאו דתן ואבירם לחקור אולי במקום רחוק מאד מן המחנה יש מעט מן, ובשבת הראשון האמינו בני ישראל במשה רבנו וידעו בוודאי שאין בו מן, אך בליל שבת אמר אבירם לעדתו שלא להאמין בתמימות ופשיטות אלא להוכיח בדרך ההוכחה, ולכן 'יצאו מן העם ללקוטי בשבת, החסידים של אבירם

יצאו כדי להוכיח כדבריו של משה רבנו ולא שיצטרכו ישראל רק לקיים דבריו בתמימות ופשיטות. ואכן לא מצאו מן ביום השבת גם במקום רחוק, ואי״כ שוב אין להם לבני ישראל מהיום והלאה ניסיון ללקוט בשבת, ועתה ידעו הכל שמשה אמת ותורתו אמת. לפני דתן ואבירם אמרו משה אמת ותורתו אמת באמונה בתמימות ופשיטות, ועתה אמרו משה אמת ותורתו אמת מצד ההוכחה והחקירה וההשגה. וזו היתה החסידות של עדת אבירם. אך סופם הוכיח על תחילתן, דבפרשת קרח כפרו לגמרי בתורת משה רבנו ואמרו לית דין ולית דיין, ונעקרו לגמרי מן העולם. וכתב רבי יעקב יצחק שכל הניל הבין מתוך דבהי״ק של רבי משה לעלובער שאסור להיות מדי פיקח.

וידוע הסיפור שכשבא רבי משה לירושלים אמר שאם הוא יצליח לבא לכותל המערבי שריד בית מקדשנו, יפעל ישועה וגאולה. אך בבואו לירושלים מיד חלה במחלה קשה, וביום י״ג טבת בבוקר ראה שהמצב קשה, ציוה לשני בניו רבי אלעזר מנדל ורבי יצחק שישאוהו במיטה עד לכותל המערבי, אלא שבדרך זרקו עליהם הערבים אבנים, ועוד בם נשמתם חזרו לביתם, ובו ביום נסתלק. ע״ד יום היה בארץ ישראל, כמספר שנותיו, ע״ד שנים. הוא ציוה שלא יקברוהו בהר הזיתים למעלה כדרך כל הנקברים, אלא סמוך לזכריה הנביא למטה. ויהי הדבר לפלא, יהודי רוצה להיקבר סמוך לנביא. ובכלל מי יודע אם יש שם מקום. והלכו לבדוק לפני הלוויה אם יש שם מקום, וראו שיש מקום אחד, בתוך די אמותיו של זכריה הנביא, ובדקו במשרד של החברא קדישא למי שייכת החלקה הזאת, והיה רשום שזה שייך לחכם ספרדי בירושלים. וממש בשעה זו שהם בודקים בחברא קדישא נכנס החכם הספרדי לביתו של רבי משה לעלובער, וסיפר שזה עתה נרדם לכמה דקות, ובא לפניו רבי משה לעלובער בחלום, וביקש ממנו שיתן לו מתנה זו החלקה, ועתה הוא בא לספר שהוא נותן החלקה במתנה. וזו מדרגה נוראה שכבר בא בחלום עוד לפני הקבורה. ואכן קברוהו שם. עד שנת תשי״ח היתה שם מצבה. אך הירדנים ימ״ש עקרו הרבה מקברי ישראל, וגם עקרו המצבה שלו. וכהיום הזה יש במקצוע מערבית צפונית דקברו של זכריה, שם הוא ציונו של הרהי״ק רבי משה לעלובער זי״ע ועכ״י.

מעשה ביהודי שהוא היה תלמידו של הרהי״ק רבי יאסעלע ניישטאטער זי״ע היגוטער אידי בנו של המאור ושמש, אך אשתו היתה חסידת רבי משה לעלובער. ובני הזוג הזה היה להם רק חמש בנות לי בן זכר. ושניהם בקשו מהרבי שלהם ישועה, רבי יאסעלע אמר לו חמש בנות גם טוב, אין לך בן זכר. אך היא התעקשה אצל רבה רבי משה, שהיא רוצה בן זכר. היה לה אמונת צדיקים שאין דבר שהרבי לא יכול לפעול. והוא לא הבטיח לה בינתיים בן זכר. לפני שרצה רבי משה לעלות לארץ ישראל היה צריך סכום גדול לצורך הנסיעה והשהות באי״י. והיה מסתובב בין אחינו בני ישראל שיסייעוהו בממון לנסיעה קדושה זאת, כשם שעשה הרהי״ק מאוריטש ועוד צדיקים. ואמר רבי משה לעלובער לאשה הניל, שאם היא תקבל על עצמה להביא סך גדול כזה, תוושע בבן זכר, אלא שאסור לה להבטיח מתנה מרובה מבלי רשות בעלה, לכן תלך לביתה לבקש רשות מבעלה. האשה חזרה ואמרה לבעלה שהצדיק שלה מלעלוב מבטיח שתלד בן זכר בתנאי שיתנו סכום גדול כזה. הוא אמר שילך לשאול את רבו הגיטער איד מניישטאט, לשאול בעצתו. ואמר לו רבי יאסעלע שהרעיון הוא נפלא, הסכם נפלא. אלא שהרבה מהילדים שנולדים בדרך נס ומופת, לא תמיד מאריכים ימים, ולא תמיד יש להם חיים טובים, כי הוא ראה בשמים שלא שייך שיומשך להם בן זכר כראוי וכנכון. לכן יעשו הסכם ולפיו רק אם יבטיח רבי משה שיהיה הבן זכר כראוי וכנכון. ואמר להם רבי משה שהוא מבטיח להם, שכפי מספר הימים שהוא יחיה בירושלים, כך יהיו מספר שנות חיי הילד. כפי הנראה שידע רבי משה שלא יאריך ימים אפילו שנה אחת בירושלים, שאילו היה חושב כך, היה צריך אותו היהודי לחיות עד היום הזה. [כשאמרו כמה מהצדיקים לפני הדברי חיים מצאנז שהם רוצים לזכות לנסוע לירושלים עיהי״ק כדרך שנסע רבי משה לעלובער, היה אומר: שאני רבי משה, כבר היה גי שנים קודם הסתלקותו שלא בעלמא הדין, ושוב לא היה יכול להריח ריח חוץ לארץ... איך נוכל להשתוות אליו.] לאחר שנה נולד להם בן זכר, ומספר שנותיו היו ני״ה שנים, כמספר הימים שהיה רבי משה בירושלים עיהי״ק, שהיה באי״י ע״ד יום, אך בירושלים היה ני״ה ימים בלבד. משפחת פיש הם נכדים מאותו בן זכר.

נסיעתו של רבי משה לעלובער התחילה בחודש אלול, וארכה גי חדשים. רבי משה הביא איתו שופר לרי״ה, ועצים לסוכה שיכולה לעמוד ברוח מצויה דים, אתרוג הדסים ערבות ולולב, הכל לקח איתו. כמה ימים לפני יוהי״כ ראה שהערבות התייבשו ואינם ראויים למצות לולב. הלך רבי משה לרב החובל שהוא מבקש שישנו את מסלול הנסיעה לעצור באחד האיים, כדי לקנות ערבות המצויות בכל המדינות. והסביר לרב החובל שהוא צריך עלים מיוחדים כאלה. רב החובל הסתכל עליו כמי שנטרפה דעתו, רבי משה לעלובער התחיל להבטיח לו סכום מעות, רב החובל עדיין לא הסכים, עד שהבטיח לתת לו כל מעותיו שקיבץ לפני שנסע. לא דאג מה יהיה איתו בארץ ישראל, וכדלעיל ׳לא תתירו ממנו עד בוקר׳, הגם שצריך לעשות השתדלות ולקבץ ממון לפני הנסיעה לאי״י, אך אם באמצע דרכו הזדמן לפניו מצוה, אין לחשוש על שום דבר. ומה שאמרו חזיל שלא לבזבז יותר מחומש, הרי כבר אמר בעל התניא שבעל תשובה מותר לו לפזר כל ממונו למצוה כדי לתקן חטאו, ומסתמא כבר עבר רבי משה קודם לכן העבירה של המבזבז יותר מחומש, ועתה הוא פורק את החטא הניל עי״י שמבזבז כל ממונו, כדכתיב ׳וחטאיך בצדקה פרוק׳... רב החובל ראה את הסכום ועצר את הספינה סמוך לאיזה אי, וירדו ומצאו שם ערבות למצוה. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

ראיתי אתמול בלילה כאן ברחוב מנחת יצחק אצל רבי יהודה לייב מינצברג מטהרת המשפחה את האתרוג פושקע של רבי משה לעלובער, כתוב על זה שעשאוהו בשנת תקי״ד, מסתמא הוא ירושה מאביו או חמיו. רבי משה נסתלק בשנת תרי״א. ביום גי חשון תרי״א נסתלק הרהי״ק מרוזין בעירסאדיגורה, ורבי משה היה אז בדרכו, וצעק באותו יום: ׳סישטיקטי = אי אפשר לנשום... זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

■ לא מחלקים את ירושלים!

/ הרב תומר אנגלסמן

הגמרא במסכת בבא בתרא דף קי״ז ע״ב מלמדת, שעוד לפני שהגיעו ישראל לארץ כבר זכו בה על פי הפסוק בפרשתנו: ״ונתתי לכם אותה מורשה״ לכל שבט כבר הייתה מיועדת נחלה. לעומת זאת ירושלים שונה בדבר זה משאר חלקי ארץ ישראל. מובא במסכת יומא דף י״ב ע״א שהתנאים חלוקים האם ירושלים נחשבת נחלה לשבט מבין השבטים או שירושלים לא נחלקה לשבטים. ההבדל בין הדעות גורם

לכמה הבדלים בהלכות. למשל, לדעת מי שאומר שירושלים לא נחלקה לשבטים אזי לא ניתן לדרוש דמי שכירות מעולי הרגלים או מכל מי שבא לישון בירושלים, והפתרון המעשי היה שהאורחים בירושלים היו משאירים מתנות למארחים. ולפי הדעה שירושלים נחלקה לשבטים מדובר בשבט בנימין שקיבל את החלק שבו בנין המקדש ושבט יהודה קיבל את שאר העיר כאשר ליהודה יש חלק בולט לתוך חלקו של בנימין. הגמרא מתארת שהחלוקה הזאת מסמלת אחדות של השבטים - "חופף עליו כל היום" (זה בנימין) "ובין כתפיו שכן" (זה יהודה שנחלתו משוכה לתוך נחלת בנימין). בנימין הוא האח (מלשון איחוי) הקטן של כולם שהרי בזכותו האחים הוכיחו שחזרו בתשובה שלמה מהמכירה של יוסף. יהודה הוא מנהיג השבטים שערב לבנימין ובכך היה נציג הערבות של האחים כולם לבנימין. מהבחינה הזאת חלוקת ירושלים ליהודה ובנימין נועדה לבטא את אחדות השבטים ולא על הפרדה של ירושלים משאר השבטים. ובוודאי שירושלים אינה מתחלקת בין עמים. העיר ירושלים היא עירו של ה' וכפי שנאמר בתהילים (פ"ז): "עיר האלוהים סלה!"

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il